

DOI 10.31558/2307-2318.2023.3.6

УДК 338.242

JEL: H 56, O 11

Клочковський О.В.

кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту та поведінкової економіки
Донецького національного університету імені Василя Стуса

v.klochkovskiy@donnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2839-393X>

Клочковська В.О.

кандидат економічних наук, доцент кафедри підприємництва, корпоративної та просторової
економіки Донецького національного університету імені Василя Стуса

v.klochkivska@donnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8769-3636>

Олійник Л.В.

кандидат економічних наук, доцент кафедри підприємництва, корпоративної та
просторової економіки Донецького національного університету імені Василя Стуса

lar.olijnyk@donnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3650-9891>

**АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМИ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ**

Стаття присвячена дослідженню сутності макроекономічної безпеки, передумов формування та визначення її місця в системі національної безпеки держави. У статті досліджено стан макроекономічної безпеки України в умовах війни і окреслено основні проблеми, які виникли в наслідок збройної агресії РФ. Окреслено напрями відновлення макроекономічної безпеки національної економіки України.

Ключові слова: макроекономічна безпека, національна економіка, економіка в умовах війни, відновлення макроекономічної безпеки.

Klochkovskiy O.

PhD in Economics, Associate Professor, Vasyl' Stus Donetsk National University,
v.klochkovskiy@donnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2839-393X>

Klochkovska V.

PhD in Economics, Associate Professor, Vasyl' Stus Donetsk National University,
v.klochkivska@donnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8769-3636>

Olijnik L.

PhD in Economics, Associate Professor, Vasyl' Stus Donetsk National University,
lar.olijnyk@donnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3650-9891>

**UPDATE OF THE PROBLEM OF MACROECONOMIC SECURITY OF THE
NATIONAL ECONOMY OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF WAR**

The article is devoted to the study of the essence of macroeconomic security, the prerequisites for its formation and determination of its place in the state's national security system. The article examines the state of macroeconomic security of Ukraine in the conditions of war and outlines the main problems that arose as a result of the armed aggression of the Russian Federation. Directions for restoring the macroeconomic security of the national economy of Ukraine are outlined.

Key words: macroeconomic security, national economy, wartime economy, restoration of macroeconomic security.

Постановка проблеми. Військовий конфлікт завжди має істотний вплив на економіку будь-якої держави. Україна не стала винятком, оскільки повномасштабна війна має суттєвий вплив на макроекономічну ситуацію в країні. Унаслідок агресії РФ в Україні промисловість і аграрний сектор економіки зазнали значних утрат і руйнувань. Низка підприємств у зонах бойових дій та окупації зупинилася, велику кількість виробничих потужностей зруйновано або пошкоджено, ускладнено доступ підприємств до ресурсів і сировини, ринків збуту. На значній частині земель неможливим є проведення сільськогосподарської діяльності; блокування морських портів унеможливило експорт сільгосппродукції традиційними торговельними шляхами; на прифронтових територіях є проблеми із забезпеченням населення продовольством, крім цього загострилися й інші макроекономічні проблеми – зріс рівень безробіття, суттєво скоротилися реальні доходи населення. (1) Тому однією з найвагоміших проблем, яку наразі слід актуалізувати - це макроекономічна безпека національної економіки України в умовах війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань макроекономічної безпеки національної економіки України, умов її підтримки і забезпечення присвячена чимала кількість праць провідних вітчизняних науковців: В.Д. Базилевича та К.С. Базилевич, В.М. Геєця, Я.А. Жаліла, П.В. Круша, А.Ф. Мельника, В.І. Мунтіяна, Ю.В. Макогона та ін. Проте, з огляду на складність економічної ситуації, що виникла в наслідок збройної агресії РФ, вважаємо що проблема забезпечення макроекономічної безпеки в даних умовах є недостатньо вивченою і висвітленою у наукових працях. А тому вважаємо за необхідне сконцентрувати наші зусилля над дослідженням цієї проблеми.

Метою дослідження є оцінка ступеня впливу війни на макроекономічну ситуацію в Україні та визначення основних орієнтирів по відновленню макроекономічної безпеки та стабільності.

Викладення основного матеріалу дослідження. На разі не існує чіткого визначення поняття макроекономічна безпека національної економіки. Проте більшість науковців сходяться до спільної думки, що макроекономічна безпека національної економіки - це здатність національної економіки до відповідної реакції на зовнішні та внутрішні економічні впливи з метою забезпечення стійкого економічного зростання та соціально-економічного розвитку.

Слід зазначити, що в умовах збройної агресії РФ, макроекономічна безпека України зазнала суттєвого удару. Насамперед це пов'язано:

По-перше, зі зниженням рівня інвестицій в економіку країни. Інвестори зазвичай воліють уникати вкладень в країни, які перебувають у стані війни або під загрозою війни, через високі ризики, пов'язані зі стабільністю інвестицій. Це призводить до скорочення капіталовкладень в країні та зменшення можливості підтримки економічного зростання.

По-друге, війна має великий вплив на торговельний баланс країни. Унаслідок повномасштабної агресії РФ в Україні промисловість і аграрний сектор економіки зазнали значних утрат і руйнувань. Низка підприємств у зонах бойових дій та окупації зупинилася, велику кількість виробничих потужностей зруйновано або пошкоджено, ускладнено доступ підприємств до ресурсів і сировини, ринків збуту. На значній частині земель неможливим є проведення сільськогосподарської діяльності; блокування морських портів унеможливило експорт сільгосппродукції традиційними торговельними шляхами; на прифронтових територіях є проблеми із забезпеченням населення продовольством. Україна втратила частину свого експорту, оскільки були втрачені зв'язки з окремими регіонами та країнами-партнерами. Крім того, війна призвела до зниження обсягів виробництва продукції в певних галузях економіки, зокрема у вугільній, металургійній промисловості та у сільському господарстві. Саме ці галузі становлять основу експортного потенціалу України і через це ми можемо спостерігати падіння ВВП на 30%

переважно тому, що Україна експортує 80% своїх товарів через порти, до яких вона більше не має доступу.

По-третє, у 2022-2023 роках війна стала основною причиною зростання державного боргу в Україні. Витрати на утримання армії, придбання військової техніки та товарів військового призначення, а також інші витрати пов'язані з війною, створюють значний тиск на бюджет країни. У свою чергу надто високий рівень державного боргу може призвести до зниження рейтингу країни в очах кредиторів та збільшення витрат на погашення боргових зобов'язань.

По-четверте, війна призвела до зниження рівня життя населення та зниження рівня соціального захисту населення. Значно зросла кількість внутрішньоопереміщених осіб, які потребують допомоги з боку держави. Водночас, збільшення витрат на утримання армії та зменшення доходів внаслідок скорочення виробництва та зниження інвестицій ведуть до зниження фінансової спроможності держави надавати соціальні послуги належної якості. Так, згідно з нещодавнім звітом Світового банку, рівень бідності в Україні збільшився з 5,5% до 24,2% у 2022 році, внаслідок чого ще 7,1 млн. осіб опинилися за межею бідності. Найбільш критична ситуація спостерігається у сільській місцевості. Зважаючи на те, що рівень безробіття неофіційно становить 36%, а інфляція досягла 26,6% наприкінці 2022 року, регіональний директор Світового банку у Східній Європі Аруп Банерджі попередив, що рівень бідності може і надалі зрости.

По-п'яте, війна призвела до збільшення ризику корупції у державі. Створилися сприятливі умови для розвитку корупції та економічних злочинів через послаблення контролю, в наслідок суттєвого збільшення кількості державних закупівель та витрат на військові потреби.

На нашу думку, в умовах війни актуалізація проблеми макроекономічної безпеки національної економіки України є надзвичайно важливою. Державні органи влади повинні вжити всіх можливих заходів для забезпечення макроекономічної безпеки в умовах війни та мінімізувати вплив війни на економіку. Вважаємо, що для реалізації цього, потрібен комплексний підхід та співпраці всіх гілок влади, бізнесу, наукового середовища та громадськості. Лише таким чином можна стабілізувати економіку та створити умови для її відновлення та подальшого розвитку. Наслідки війни відчутні у всіх сферах життя, але не слід забувати, що економіка є основою суспільства, від її стабільності та розвитку залежить добробут кожного громадянина та держави в цілому.

Слід наголосити, що у таких складних умовах важливо не тільки забезпечити макроекономічну стабільність, але й створити умови для зміцнення економічної безпеки на рівні окремих суб'єктів господарювання. Це можна здійснити шляхом підтримки підприємництва, розвитку об'єктів інфраструктури, сприяння експорту, а також не забувати про розвиток людського капіталу та соціальну справедливість.

Висновки. Отже, на сьогоднішній день макроекономічна безпека національної економіки України залишається актуальною та гострою проблемою, яка вимагає постійного вдосконалення та вживання необхідних заходів, а також швидкої реакції з боку органів державної влади у разі виникнення загроз. В умовах війни це стає ще більш актуальним завданням, оскільки держава знаходиться в умовах непередбачуваності та ризику, що може суттєво погіршити економічну ситуацію в країні. Тому важливо, щоб держава та суспільство були готовими до викликів, які можуть виникнути в процесі забезпечення макроекономічної безпеки.

На нашу думку для забезпечення макроекономічної безпеки національної економіки України в умовах війни можуть бути корисними такі рекомендації:

1. Проведення ефективної монетарної та фіскальної політики, яка включатиме в себе розробку державних програм та стратегій, забезпечення стабільності курсів валют, контроль за рівнем інфляції та інші заходи.

2. Забезпечення ефективної зовнішньоекономічної діяльності, зокрема розвитку експортно-імпортних відносин, підвищення конкурентоспроможності виробництва, пошук нових ринків збуту та ін.

3. Підтримка малого та середнього бізнесу, що є основою економіки країни. Для цього можуть використовуватись різноманітні інструменти підтримки, такі як дотації, податкові пільги, кредитування та інші.

4. Розвиток інфраструктури, яка є необхідною складовою ефективного функціонування економіки. Це може бути відновлення та будівництво нових доріг, залізниць, аеропортів, розвиток енергетичної і телекомунікаційної інфраструктури та інші проекти.

5. Інвестування в людський капітал, що включає підвищення рівня освіти та розвиток науково-технічного потенціалу країни. Це може бути досягнуто за допомогою розробки державних програм інвестування в освіту та науку, підвищення зарплати та стимулювання молодих вчених.

6. Розвиток внутрішнього ринку, що забезпечить підтримку вітчизняного виробництва та зменшення залежності від імпорту. Для цього необхідно здійснити ряд заходів, включаючи зниження податкових та митних бар'єрів, підвищення якості виробництва та ін.

Узагальнюючи вищесказане, можна зробити висновок, що забезпечення макроекономічної безпеки національної економіки України в умовах війни є надзвичайно важливим завданням. Для досягнення цього необхідно вживати комплексних заходів, що охоплюють монетарну, фіскальну та зовнішньоекономічну політику, підтримку малого та середнього бізнесу, розвиток інфраструктури та інвестування в людський капітал. Важливо, щоб держава та суспільство були готовими до викликів, які можуть виникнути в процесі забезпечення макроекономічної безпеки. Це дозволить зменшити вплив негативних факторів на економіку країни та зберегти її стабільність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пріоритети забезпечення стійкості промисловості й аграрного сектору економіки України в умовах повномасштабної війни : аналіт. доп. / [О. В. Собкевич, А. В. Шевченко, В. М. Русан, Л. А. Жураковська] ; за ред. Я. А. Жаліла. Київ: НІСД, 2023. 49 с. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.04>

2. Pawn shops and bread queues: poverty grips Ukraine as war drags on <https://www.theguardian.com/world/2023/apr/30/ukraine-war-poverty-irpin-pawn-shops-bread-queues>

3. Стратегічна ціна російської агресії для економіки України / Жаліло Я.А., Базилюк Я.Б., Собкевич О.В. та ін. (за наук. ред. д.е.н. Я.А.Жаліла). К.: НІСД, 2022. 67 с.

4. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року <https://www.president.gov.ua/documents/3472021-39613>

REFERENCES

1. Priorityty zabezpechennya stiykosti promyslovosti y ahrarynoho sektoru ekonomiky Ukrayiny v umovakh povnomasshtabnoyi viyny : analit. dop. / [O. V. Sobkevych, A. V. Shevchenko, V. M. Rusan, L. A. Zhurakovs'ka] ; za red. YA. A. Zhalila. Kyyiv : NISD, 2023. 49 s. – <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.04>

2. Pawn shops and bread queues: poverty grips Ukraine as war drags on <https://www.theguardian.com/world/2023/apr/30/ukraine-war-poverty-irpin-pawn-shops-bread-queues>

3. Stratehichna tsina rosiys'koyi ahresiyi dlya ekonomiky Ukrayiny / Zhalilo YA.A., Bazylyuk YA.B., Sobkevych O.V. ta in. (za nauk. red. d.e.n. YA.A.Zhalila). K.: NISD, 2022. 67 s.

4. Stratehiya ekonomichnoyi bezpeky Ukrayiny na period do 2025 roku <https://www.president.gov.ua/documents/3472021-39613>